

NÁTTÚRUSTOFA
VESTFJARÐA
FORNLEIFAEILD

Fornleifakönnun vegna framkvæmda á Geirseyri við Patreksfjörð

Margrét Hrönn Hallmundsdóttir

September 2011
NV nr. 20-11

Náttúrustofa Vestfjarða
Aðalstræti 21
415 Bolungarvík

Sími: 4567005
Fax: 4567351

Kennitala: 610397-2209
Netfang: nave@nave.is
Heimasíða: <http://www.nave.is>

Efnisyfirlit

Efnisyfirlit	2
1. Inngangur	3
2. Markmið og aðferðir	3
2.1 Tilgangur fornleifaskráninga	3
2.2 Aðferðafræði	4
3. Skrá yfir fornleifar.....	4
3.1 Geirseyri ís-209334- 157.....	4
4. Niðurstaða	15
5. Þakkir	17
6. Heimildaskrá	17
7. Kort.....	18

1. Inngangur

Að beiðni Landmótunar fyrir hönd sveitarfélagsins Vesturbyggðar gerði Náttúrustofa Vestfjarða fornleifakönnun á 4 hektara svæði í landi Geirseyrar við Patreksfjörð. Svæðið er grýtt hlíð fyrir ofna Sjúkrahúsið á Patreksfirði og teygir sig til beggja hliða ofan við sjúkrahúsið. Fyrirhugað er að byggja snjóflóðvarnar mannvirki og vegi tengda þeim framkvæmdum. Einnig er fyrirhugað að hanna útvistarsvæði innan fyrirhugaðs framkvæmdarsvæðis. Fornleifakönnunin var gerð samkvæmt fyrirhuguðu skipulagi sem sést í korti 1 aftast í þessari skýrslu. Rannsóknina gerði Margrét Hrönn Hallmundsdóttir fornleifafræðingur þann 18. Júlí 2011 og annaðist jafnframt skýrslugerð.

2. Markmið og aðferðir

2.1 Tilgangur fornleifaskráninga

Í Þjóðminjalögum nr. 107/2001 segir að lögin eigi að tryggja eftir föngum verndun menningarsögulegra minja í eigin umhverfi og að íslenskum menningararfi verði skilað óspilltum til komandi kynslóða. Eins eiga lögin að auðvelda aðgang að minjunum, kynna þær þjóðinni og greiða fyrir rannsóknum. Þá er fornleifaskráning bundin skipulagsgerð skv. lögnum, en í 11. gr. segir: „Skylt er að fornleifaskráning fari fram áður en gengið er frá svæðisskipulagi, aðalskipulagi eða deiliskipulagi eða endurskoðun þess og skal sá sem ber ábyrgð á skipulagsgerð í samræmi við skipulagslög standa straum af kostnaði við skráninguna.“

Í 9. grein laganna eru fornleifar skilgreindar sem: „hvers kyns leifar fornra mannvirkja og annarra staðbundinna minja sem menn hafa gert eða mannaverk eru á, svo sem:

búsetulandslag, byggðaleifar, bæjarstæði og bæjarleifar ásamt tilheyrandi mannvirkjum og öskuhaugum, húsaleifar hvers kyns, svo sem kirkna, bænahúsa, klaustra og búða, leifar af verbúðum, naustum, verslunarstöðum og byggðaleifar í hellum og skútum;

vinnustaðir þar sem aflað var fanga, svo sem leifar af seljum, verstöðvum, bólum, mógröfum, kolagröfum og rauðablæstri;

gömul tún- og akurgerði, áveitumannvirki og leifar eftir veiðar til sjávar og sveita;

gamlir vegir, stíflur, brýr, vatnsvöð, varir, hafnir og bátalægi, slippir, ferjustaðir, kláfar, vörður og vitar og önnur vega- og siglingamerki ásamt kennileitum þeirra;

virki og skansar og önnur varnarmannvirki;

gamlir þingstaðir, meintir hörgar, hof og vé, brunnar, uppsprettur, álagablettir og aðrir staðir og kennileiti sem tengjast siðum, venjum, þjóðtrú eða þjóðsagnahefð;

áletranir, myndir eða önnur verksummerki af manna völdum í hellum eða skútum, á klettum, klöppum eða jarðföstum steinum og minningarmörk í kirkjugörðum;

haugar, dysjar og aðrir greftrunarstaðir úr heiðnum eða kristnum sið; skipsflök eða hlutar úr þeim. Minjar 100 ára og eldri teljast til fornleifa, en heimilt er þó að friðlýsa yngri minjar, sbr. 11. gr.“

Í 10. grein Þjóðminjalaga segir enn fremur: „Fornleifum má enginn, hvorki landeigandi, ábúandi né nokkur annar, spilla, granda né breyta, ekki heldur hylja þær, laga né aflaga né úr stað flytja nema með leyfi Fornleifaverndar ríkisins.“

Þetta á við um allar fornleifar, óháð sérstakri friðlýsingu. Friðhelgi fornleifa er ekki háð því að þær séu þekktar eða hafi verið skráðar. Sú skylda hvílir á sveitarfélögum eða framkvæmdaaðilum að gera Fornleifavernd ríkisins viðvart ef fyrirsjáanlegt er að minjar spillist vegna hvers konar framkvæmda eða breyttrar landnotkunar (sjá 12.gr.). Ef óþekktar fornleifar koma í ljós við jarðrask skal sá sem fyrir því stendur stöðva framkvæmdir á staðnum og þar til ákvörðun Fornleifaverndar ríkisins liggur fyrir varðandi hvort eða með hvaða skilyrðum framkvæmdir getur haldið áfram (sjá 13.gr.).

Eitt af markmiðum fornleifaskráningar er að koma í veg fyrir að minjar verði fyrir skemmdum af gáleysi eða nauðsynjalausu. Fornleifaskráning nýtist við minjavörslu þegar ákveða á verndun á einstökum minjastöðum. Eins kemur hún að miklum notum vegna fyrirhugaðra framkvæmda. Þá er hægt að taka tillit til minjanna við skipulagsgerð og nýta þær í rannsókn eða kynningarskygni. Með fornleifaskráningu má einnig stórlega minnka líkur á að fornleifar komi óvænt í ljós við framkvæmdir sem gæti leitt til tafa á viðkomandi verki.

2.2 Aðferðafræði

Aðferðafræði rannsóknarinnar byggir fyrst og fremst á fornleifaskráningu á vettvangi en að auki var farið yfir helstu heimildir um jarðirnar, s.s. örnefnaskrár, túnakort, jarðabækur og annað sem getur gefið vísbendingar um fornminjar.

Allir skráðir minjastaðir voru skráðir og voru teknir staðsetningarpunktur á hverjum stað með Trimble pro upp mælitæki. Minjastöðunum var lýst og ljósmyndir teknar af hverjum stað.

3. Skrá yfir fornleifar

Hver sýsla hefur skammstafað heiti og hver jörð hefur tvö númer í fornleifaskránni. Númerin eru komin úr annars vegar landsskrá Fasteignamats ríkisins (d. Geirseyri 209334) og hins vegar í Jarðatali Johnsens frá 1847 (d. Geirseyri 157). Síðan fær hver minjastaður raðnúmer í skránni (d. ÍS- Geirseyri 209334-157). Sé jörð með landsnúmer en ekki númer í Jarðatali Johnsens, flokkast allar fornleifar á jörðinni undir landsnúmer jarðarinnar og númer þeirrar jarðar er fornleifarnar tilheyru við ritun jarðatalsins.

3.1 Geirseyri ís-209334- 157

Saga

Geirseyri saga

Í jarðabók Árna og Páls segir að á Geirseyri hafi verið bænhús sem er fyrir löngu eyðilagt.¹ Patreksfjörður var áður kenndur við Vatneyri. Þar hefur verið verslað frá fornu fari og er

¹ Árna Magnússonar og Páls Vígalín . 1938,bls.332

eyrarinnar fyrst getið í heimildum árið 1570². Einnig var stunduð verslun frá Geirseyri og var byggðin öll kölluð Eyrar um nokkurt skeið. Í gegnum aldirnar hafa norskir, enskir, þýskir og danskir kaupmenn siglt til Vatneyrar og árið 1604 gerðu Danir Vatnseyri að viðurkenndum verslunarstað³.

Fram til ársins 1907 tilheyrði Patreksfjörður sveitarfélaginu Rauðasandshreppi. Það ár var kaптúnið, þ.e. Geirseyri og Vatneyri, tvær bújarðir. Verslun og útgerð var rekin bæði á Geirseyri og Vatneyri. Það var ekki fyrr en á síðustu árum 19. aldar að fólki fór að fjölga á Patreksfirði, en þó aðallega upp úr aldarmótum þegar að útgerð þaðan eflist. Árið 1890 voru á Vatneyri 39 manns, en á Geirseyri 49, samtals 88 manns. Árið 1910 bjuggu á Patreksfirði 475 manns, 1920 436 manns og 1930 606 manneskjur.

Á Patreksfirði er mjög góð höfn frá náttúrunnar hendi og sigling á fjörðinn hrein og auðveld. Veðursæld er mikil þegar til hafnar er komið. Þangað hefir því verið siglt frá landnámsöld og kaupmenn haft aðstöðu sína á Vatneyri frá því að byggð festist í nágrenni staðarins. Vitað er að á liðnum öldum hafa siglt þangað norskir, þýskir og danskir kaupmenn og stundað þar verslun. Fram til 1836 var Vatneyri einn hinna svokölluðu „autoriseruðu út- liggjarastaða“, en þá breyttist heitið í „autoriseraður höndlunarstaður“. Árið 1877 var með lögum ákveðið að reka megi verslun á Geirseyri við Patreksfjörð þannig „að Geirs-eyri og hinn eldri verslunarstaður, Vatneyri, séu að álitnir sem „einn verslunarstaður“ — eins og það er orðað. Eftir þetta var kaптúnið stundum kallað Eyrar af íbúum nágrennasveitanna. Einkum var sumu sveitafólki, sem fór þangað í kaupstað, tamt í munni að segja: „Eg er að fara á Eyrar“ eða „ég er að koma af Eyrum.“ Kaптúnið var þó víðast kallað Patreksfjörður og lagðist nafnið Eyrar fljótlega af.

Um síðustu aldamót 1900 voru tveir kaupmenn á Patreksfirði. Á Geirseyri sat Markús Snæbjörnsson. Hann var eigandi jarðarinnar og rak þaðan nokkra útgerð og verslun. Hann átti verslunarskip, sem var í förum til útlanda. Sagt er að hann hafi oft verið sjálfur í förum með skipi sínu

² Íslenskt fornbréfasafn. 15 bindi. 1947-50, bls 511

³ Jón J. Aðils. 1971 bls 76

Geirseyri ÍS-209334- 157-002**Hlutverk:** Garðlag**Tegund:** Garður, rétt**Staðsetning:** A 575511 N 270373**Staðhættir:** Um 20 metra austur af sjúkrahúsi er garðlag.

Minjalýsing: Garðurinn liggur til NNA og svo til NNV og eftir standa tvær hliðar hans. Að öllu líkindum hefur verið um ferhyrnd hólfa að ræða eins og er í nágrenninu. Framkvæmdir við byggingu spítalans hafa líkleg tekið hinar hliðar garðsins.

Mynd 1. Garður sem liggur til norðurs við hlið spítalans.

Garðurinn er hlaðinn út grjóti úr skriðunni fyrir ofan og er hann um einn metri á hæð og einn metri á breidd. Garðurinn er 38 metrar og liggur í NNA svo beygir hann í NNV og er hann 20 metrar í þá átt. Alls eru því leifar þessa garðs sem eftir eru, 58 metrar. Trjálundi hefur verið komið upp innan garðsins við hlið spítalans. Garðurinn á ekki að verða fyrir áhrifum framkvæmda samkvæmt skipulagskortu frá Landmótun.

Mynd 2. Gömul ljósmynd af Patreksfirði.

Geirseyri ÍS-209334- 157- 003**Hlutverk:** Rétt**Tegund:** Garðlag**Staðsetning:** A575539 N 270419

Staðhættir: Um 53 metra austur af spítalanum er stór rétt. Réttin hefur tvö hólf sem eru misstór en það minna hefur líklega verið fyrir lömb.

Mynd 3. Rétt nærri spítalanum.

Minjalýsing: Réttin er mjög vegleg og eru hæstu veggir hennar um tveir metrar

hæð. Ummál réttarinnar er 94 metrar og aftan við stærra hólfid er annað minna sem er 24 metrar í ummál. Í suðaustur horni réttarinnar eru hlaðnir veggir af útihúsi [004].

Hættumat: Mikil hætta. Samkvæmt fyrirhuguðum framkvæmdum munu framkvæmdir hafa áhrif á suður horn réttarinnar.

Geirseyri ÍS-209334- 157-004**Hlutverk:** Útihús**Tegund:** Rúst**Staðsetning:** A525527 N 270417

Staðhættir: Í suðaustur horni réttarinnar [003] eru tveir hlaðnir veggir. Þessir veggir hafa verið hluti af húsi.

Minjalýsing: Veggirnir eru mjög háir eða um 2 metrar þessir sem enn standa. Þetta hús hefur verið notað

Mynd 4. Þrír af veggjum byggingarinnar standa enn og þak er fest við húsið.

nokkuð lengi því þakið sem hefur verið á húsinu er bundið við rústina. Þakið er nokkuð heilt úr timbri með bárujárn á og í þakinu er gluggi. Húsið hefur verið hlaðið úr grjóti og er að öllum líkindum úthús.

Hættumat: Hætta vegna framkvæmda. Hugmyndir hafa komið upp um að láta húsið og hleðslur standa með einhverjum viðgerðum og hafa það sem hluta af útivistarsvæði.

Geirseyri ÍS-209334- 157- 005

Hlutverk: Útihús

Tegund: Rúst

Staðsetning: A575551 N270440

Staðhættir: Aftan við rétt [003] beint aftan við minna hólfi réttarinnar er útihús.

Minjalýsing: Húsið er grafið niður í brekkuna. Innan mál rústarinnar er 4 metrar á lengd og 1 metri á breidd. Hæð veggja er hæst einn og hálfur metri. Leifar af þaki eru inn í rústinni sem hefur greinilega verið lítið gripahús.

Mynd 5. Útihús aftan við réttina [003].

Hættumat: Lítil hætta

Geirseyri ÍS-209334- 157-006

Hlutverk: Útihús

Tegund: Rúst

Staðsetning: A 575555 N 270443

Staðhættir: Beint aftan við rúst [005] er annað minna hús og eru veggir aðeins lægri en í húsinu fyrir framan.

Minjalýsing : Innanmál rústarinnar er 3 metrar á lengd og 1 metri á breidd, veggir eru um metri á hæð. Húsið er nokkuð gróið og gæti verið eldra en það sem er fyrir framan [005].

Mynd 6. Lítið hólfi aftan við [005] mun óljósara

Hættumat: Lítil hætta.

Geirseyri ÍS-209334- 157-007**Hlutverk:** Óþekkt**Tegund:** Hleðsla niðurgröft/rúst ?**Staðsetning:** A575508 N270415**Staðhættir:** Um 5 metra suður af rúst [004] má sjá garðlög og niðurgröft sem líklega hafa verið hús.**Mynd 7.** Líklega er um að ræða bæði hús og garða.**Minjalýsing:** Garðlöggin eru ekki mjög há eins og í stóru görðunum í kring. Allar þessar

hleðslur eru samfastar og erfitt að gera sér grein fyrir þeim. Þó er ljóst að allavega tvö niðurgrafin hólf hafa verið hús enda leifar af þaki inn í þeim. Líklegt er að þarna séu garðar, hugsanlega matjurtargarðar og lítil útihús.

Hættumat: Mikill hætta. Áformað er að vegur liggi í gegn um svæðið.**Geirseyri ÍS-209334- 157-008****Hlutverk:** Garðlag**Tegund:** Túngarður/rétt**Staðsetning:** A575508 N270458**Staðhættir:** um 93 metra SSA af sjúkrahúsinu, upp í brekkunni ofan við götuna Stekka, er stórt garðlag.**Mynd 8.** Veglegur garður sem hefur verið utanum eitt af býlunum á Stekkum.**Minjalýsing:** Garðurinn er mikið mannvirki og hefur að öllum líkindum

verið gerður utan um eitt af býlunum sem stóðu á þessum stað og kölluðust Stekkar. Garðurinn er gerður í halla og er um 2 metrar á breidd og þar sem hann er hæstur er hann um 2 metrar á hæð. Garðurinn er mjög heill en hann er opinn til suðurs og þar eru rústir af húsi [009] sem líklega hefur staðið þarna, einn að Stekkbæjunum. Ummál garðsins er um 201 metri. Langhliðar eru 40 metrar og norðurhliðin um 50 metrar.

Hættumat: Mikill hætta vegna þess að vegur er fyrirhugaður í gegn um garðinn.

Geirseyri ÍS-209334- 157-009**Hlutverk:** Niðurgröftur/hleðsla**Tegund:** Rúst**Staðsetning:** A 575486 N 270439**Staðhættir:** Innan garðlagsins [008] er niðurgröftur og hleðsla.**Minjalýsing:** Líklegt er að þarna sé um að ræða rústir eða grunn af húsi sem hefur staðið þarna og garðlagið [008] tilheyrir. Hugsanlega er þetta grunnur að timburhúsi en samkvæmt lýsingum voru bæði timburhús og torfbærir á Stekkum. Ummál niðurgraftarins þar sem sér í steinhleðslur er 23 metrar og einn og hálfur metri á hæð þar sem hleðslurnar eru hæstar.**Hættumat:** Mikil hætta. Vegur fyrirhugaður yfir hleðslurnar.**Geirseyri ÍS-209334- 157-010****Hlutverk:** Óþekkt**Tegund:** Hleðsla**Staðsetning:** A 575490 N 270441**Staðhættir:** Um tvo metra aftan við niðurgröft [009] er hlaðið garðlag.**Minjalýsing:** Líklega tengist þessi hleðsla [009] en var mæld inn sér.**Hættumat:** Mikil hætta. Vegur fyrirhugaður yfir hleðslurnar.**Geirseyri ÍS-209334- 157-011****Hlutverk:** Hús?**Tegund:** Hleðsla/ niðurgröftur**Staðsetning:** A 575457 N 270463**Staðhættir:** um fimmtán metra norður af húsi númer 17 við Stekka er hleðsla og niðurgröftur.**Minjalýsing:** Líklega er um að ræða leifar af húsi sem hefur staðið þarna. Gæti bæði verið hlaðinn grunnur undan timburhúsi, líklega ekki mjög langt síðan eitthvað stóð þarna. Ummál hleðslunnar er 26 metrar .**Geirseyri ÍS-209334- 157-012****Hlutverk:** Grunnur af útihúsi**Tegund:** Hleðsla**Staðsetning:** A 575454 N 270479**Staðhættir:** Beint suður [011] er grunnur af húsi.

Minjalýsing: Hleðslan er lág eða rétt um ein steinaröð hlaðin úr frekar stóru grjóti og er opin til norðurs. Lengd hliðanna er 11 metrar og langhliðin er 14 metrar.

Geirseyri ÍS-209334- 157-013

Hlutverk: Reykkofi

Tegund: Hús

Staðsetning: A 575450 N 270478

Staðhættir: Beint norður af húsi 17 við Stekka er reykkofi undir þaki.

Minjalýsing: Húsið er grafið inn í brekkuna og hlaðið úr torfi og grjóti með timburþili klætt bárujárn. Bárujárn er á þaki en það er jafnframt tyrft. Húsið er enn í notkun.

Mynd 9. Reykkofi, úr torfi og grjóti, sem enn er í notkun.

Hættumat: Nokkur hætta vegna framkvæmda en ekki er fyrirhugað að fjarlægja húsið.

Geirseyri ÍS-209334- 157-014

Hlutverk: Garðlag

Tegund: Túngarður

Staðsetning: A 575470 N 270526

Staðhættir: Um 20 metra aftan við hús 21 við Stekka er garðlag sem líklega hefur verið túngarður í kringum hús. Aðeins er ein hlið eftir af túngarðinum en þó hefur hann að öllum líkindum verið ferhyrndur líkt og garðlögin í kring. Líklega hefur grjótið úr garðinum verið fjarlægt, hægt

Mynd 10. Garðlag sem hefur líklega verið í kring um eitt af býlunum við Stekka.

er að sjá óljóst á loftmyndum hvernig garðurinn hefur verið. Líklegt er að eitt af húsunum við Stekka hafi verið innan garðlagsins.

Minjalýsing: Garðurinn er veglegur, um 2 metrar á breidd og um 1 metri á hæð þar sem hann er hæstur. Garðurinn er 52 metri á lengd og liggur í norður/suður og beygir svo til vesturs.

Hættumat: Mikil hætta. Vegur fyrirhugaður yfir hleðslurnar.

Geirseyri ÍS-209334- 157-015

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Rúst

Staðsetning: A 575439 N 270527

Staðhættir: um 10 metrum frá enda garðs [013] er hlaðin rúst.

Minjalýsing: Rústin er hlaðin út grjóti og allt í kring eru smárústir hlaðnar úr grjóti, rústirnar eru það smáar að þær eru líklega leifar af leiksvæði barna sem byggt hafa sér lítill hús þarna á svæðinu, skýrasta rústin var mæld inn.

Mynd 11. Lítil rust, líklega spor eftir börn.

Hættumat: Hætta vegna framkvæmda.

Geirseyri ÍS-209334- 157-016

Hlutverk: Garðlag

Tegund: Túngarður/rúst?

Staðsetning: A 575446 N 270481

Staðhættir: Fast við hlið reykkofans er garðlag.

Minjalýsing: Líklega er um að ræða hleðslu frá kálgarði en þó getur verið um eitthvað annað að ræða. Hleðslan er um 12 metrar á lengd.

Hættumat: Hætta vegna framkvæmda.

Geirseyri ÍS-209334- 157-017**Hlutverk:** Óþekkt/bústaður ?**Tegund:** Rúst**Staðsetning:** A 575585 N 270320

Staðhættir: Um 20 metra beint aftan við Sjúkrahúsið á Patreksfirði er gróin hleðsla sem virðist vera rúst. Að sögn heimildarmanns Ólafs Árnasonar þjuggu fyrir og um miðja síðustu öld tvær einsetukonur á þessu svæði og

Mynd 12. Hús eða garðlag aftan við spítalann.

gæti hugsast að rústin sé af öðru húsinu. Sagði Ólafur að þær hefðu búið aftan við Spítalann.

Minjalýsing: Hleðslan er vel gróin en þó sér í grjótið í veggjum. Tveir veggir eru greinilegir. Stærð þeirra er sex og fjórir metrar.

Hættumat: Rústin mun hverfa við framkvæmdir.

Geirseyri ÍS-209334- 157-018**Hlutverk:** Óþekkt**Tegund:** Rúst**Staðsetning:** A 575585 N 270320

Staðhættir: Um 40 metra NNV af spítalanum í miklum trjálundi er rúst.

Minjalýsing: Rústin er að innanmáli 3x2 metrar með dyr til suðurs. Stórt grenitré vex í

Mynd 13. Rúst við trjálundinn ofan við spítalann.

norðurhlið rústarinnar og á eftir að skemma hana með tímanum. Ekki reyndist hægt að mæla rústina nákvæmlega inn vegna hæðar trjáa í kring sem hindruðu samband mælitækja við gervihnetti.

Hættumat: Rústin mun hverfa við framkvæmdir.

Geirseyri ÍS-209334- 157-019**Hlutverk:** Garðlag**Tegund:** Garðlag**Staðsetning:** A 575612 N 270325

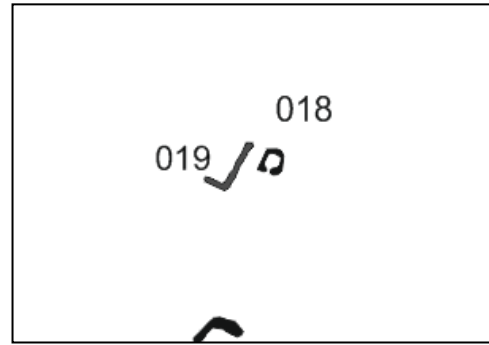
Staðhættir: um 50 metra norður af spítalanum og

Mynd 14. Garðlag við hlið rústar [017].

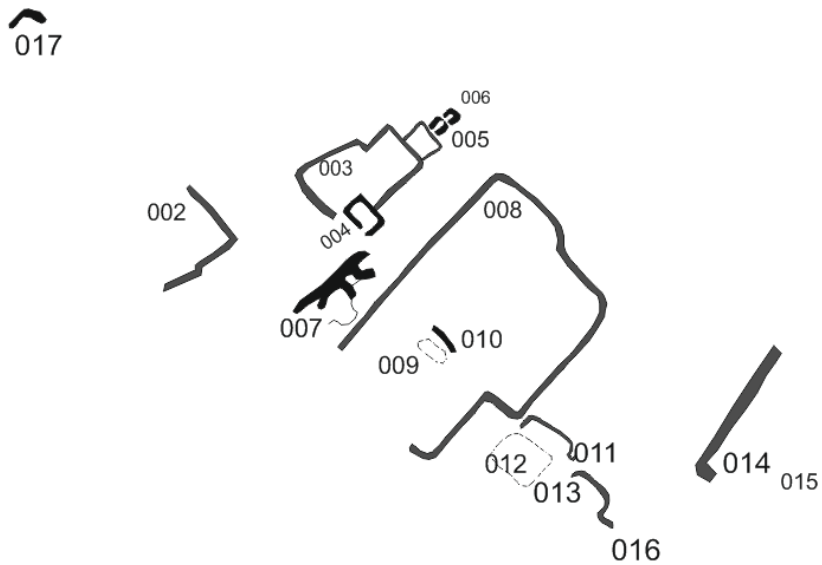
fast við rúst [015] er garðlag.

Minjalýsing: liggur í boga nærri rústinni og er um 40 cm á hæð. Garðurinn er um 19 metrar á lengd.

Hættumat: Garðurinn mun hverfa við framkvæmdir.

Teikning 1. Teikning af minjum 018 og 019.

Teikning 2. Afstöðuteikning af minjunum sem skráðar voru.

4. Niðurstaða

Alls voru skráðar 19 minjar á svæðinu sem um ræðir í landi Geirseyrar. Það svæði sem áætlanir eru um að byggja snjóflóðavarnir og mannvirki tengd því kallast Stekkar. Á þessu svæði sem kallast Stekkar bjó mikið af fólki um og eftir aldamótin 1900 og þær fornminjar sem fundust eru hluti af því búsetulandslagi. Alls eru skráð fimm lítill býli eða hús á Stekkum rétt eftir aldamótin 1900 og kallast þau Stekkar I-V. Þar bjó fólk í litlum húsum og virðist sem það hafi hlaðið garða í kring um hús sín úr skriðunum í kring og afmarkað með þeim sitt svæði. Byggðin í Stekkum er í svokölluðu Stekkjatúni⁴ og bera líklega nafnið vegna þess. Miðað við íbúáþróun og heimildir um uppbyggingu Patreksfjarðar er líklegt að húsin í Stekkjatúni hafi byggst upp öðru hvoru megin við aldamótin 1900. Svæðið er mjög athyglisvert og þær minjar sem þarna eru og mynda saman sérstakt menningarlandslag. Garðarnir sem fólk hefur byggt í kring um hús sín standa enn og rústir sumra húsanna. Þetta svæði geymir sögu um þróun bæjarfélagsins á Patreksfirði en Patreksfjörður þróast út frá tveimur jörðum Geirseyri og Vatneyri þar sem verslun var stunduð. Minjar eru þeim tíma þegar Patreksfjörður er að byrja að byggjast upp sem bæjarsamfélag og byggðin Stekkar á Stekkjatúni er gott dæmi um hvernig bær byggist upp. Fólkið sem bjó á Stekkum virðist hafa afmarkað sér sitt land með því að byggja garða í kring um hús sín rétt eins og túngarðarnir í kring um bæi í sveitum og jafnvel haldið skepnur. Flestir sem bjuggu á Stekkum í kringum aldamót eru skráðir daglaunamenn eða iðnaðarmenn⁵.

Göngustígur sem lagður yrði með tilliti til þessara minja gæti hinsvegar aukið mikið gildi þessa svæðis og þessa skemmtilega hluta í sögu íbúáþróunar á Patreksfirði.

Framkvæmdaraðilar áforma að hanna svæðið í fullu samráði við Fornleifavernd ríkisins.

Framkvæmdirnar munu hinsvegar skemma þrjár minjar sem staðsettar eru fyrir ofan Spítalann á Patreksfirði. Tvær rústir og einn garð [18.17,19].

Nokkuð af svæðinu er hulið þykkum og torfærum skógi og hugsanlega gætu minjar leynst þar einnig skal bent á að minjar eru oft ekki sýnilegar á yfirborði, ef minjar koma fram við framkvæmdir skal umsvifalaust stöðva framkvæmdir og hafa samband við Fornleifavernd ríkisins.

⁴ Heimild óþekkt Ljósrit í fórum heimildarmans

⁵ Heimild óþekkt Ljósrit í fórum heimildarmans

Mynd 15. Gömul mynd af Patreksfirði sem sýnir vel svæðið þar sem mannvirkin eiga að rísa.

5. Þakkir

Fær heimildarmaður minn Ólafur Árnason fyrir aðstoð og hlýlegt viðmót.

Kort (1)

6. Heimildaskrá

Árni Magnússon og Páll Vídalín. 1921. *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns. II. bindi.*

Hið íslenska fræðafjelag, Kaupmannahöfn. Sögufélagið, Reykjavík: Ljósprentuð útgáfa 1981.

Diplomatarium Islandicum. Íslenzkt fornbréfasafn, sem hefir inni að halda bréf og gjörninga, dóma og máldaga og aðrar skrár, er snerta Ísland eða íslenzka menn. XV. 1947-1950. Hið íslenska bókmenntafjelag, Kaupmannahöfn.

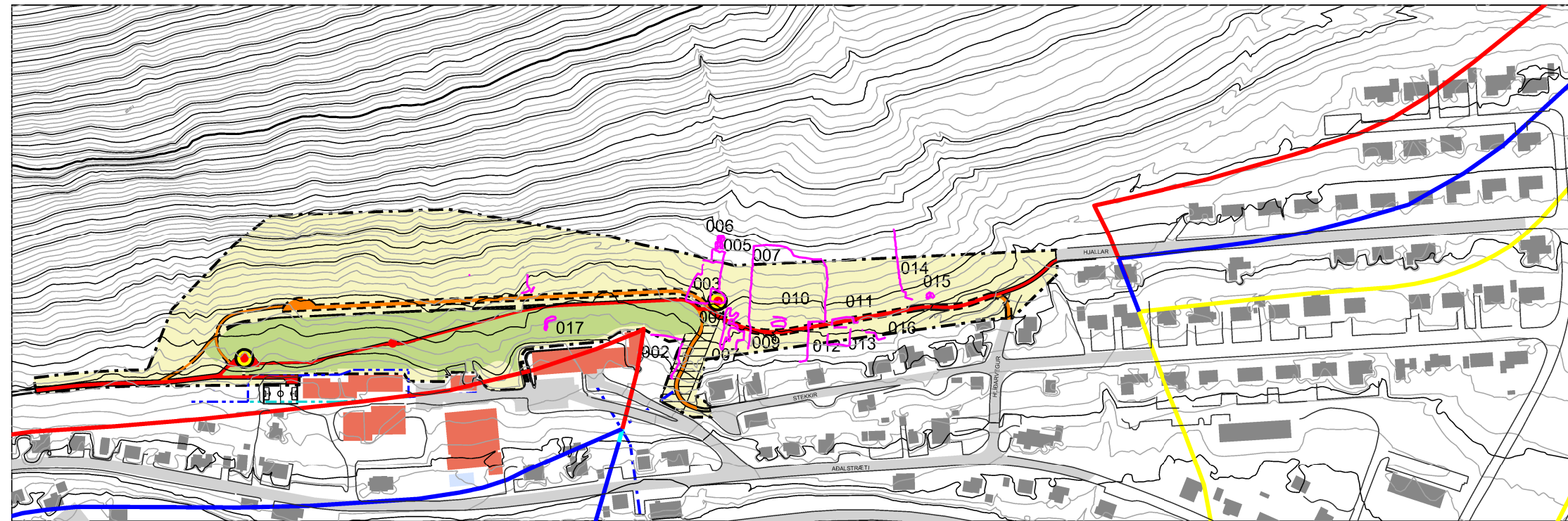
Jón J.Aðils. 1971. *Einokuunarverslun Dana á Íslandi 1602-1787.* Heimskringla. Reykjavík.

Óprentaðar Heimildir

Örnefnastofnun Íslands

Örnefnaskrá Geirseyri

Heimild í fórum heimildarmanns. Ljósrit úr óþekktri bók sem listar ábúendur á Patreksfirði.

Kort 1. Staðsetning minja (sjá númer) á Geirseyri við Patreksfjörð. MH©2011.